

Erdei szalonkák tavaszi vonulásának jellemzése GPS nyomkövetési adatok alapján

Szenczi Anna

Vadgazda mérnöki szak, alapképzés, nappali munkarend

Vadgazdálkodási és Természetvédelmi Intézet Vadbiológiai és Vadgazdálkodási Tanszék

Belső témavezető: dr. Schally Gergely Tibor, tudományos főmunkatárs, Vadgazdálkodási és Természetvédelmi Intézet Vadbiológiai és Vadgazdálkodási Tanszék

Dolgozatom célja, hogy GPS-nyomkövetési adatok segítségével részletesen bemutassam az erdei szalonka tavaszi vonulásának jellemzőit. Vizsgálatom során elemeztem, hogy milyen irányokat és időzítést mutatott a nyomon követett madarak tavaszi vonulása, hogy hogyan alakult a vonulási távolság, sebesség és a vonulás teljes időtartama, illetve azt, hogy hány megállót iktatnak be a madarak útjuk során, és ezek mennyi ideig tartottak. E kérdések megválaszolásával a dolgozat hozzájárul a vonulási viselkedés jobb megértéséhez, valamint alapot nyújthat a faj jövőbeli védelméhez és fenntartható hasznosításához.

A vizsgálat során témavezetőm segítségével 21 erdei szalonka adatait használtuk. A madarak fogása és jelölése 2020.02.24. és 2023.12.16. között történt Gödöllő külterületén (Babatpusztán), illetve Fóton. A jelölés során PinPoint GPS Argos 240 típusú műholdas jeladókat alkalmaztak, amelyeket lábhurok-hámmal erősítettek fel (Rappole és Tipton 1991). Mivel korábbi vizsgálatok azt mutatták, hogy a szalonkák legkésőbb május utolsó dekádjára megérkeznek költőterületeikre (Arizaga et al. 2015; Hoodless et al. 2020), az adatfeldolgozás időtartamát február 1. és május 31. közé korlátoztuk. Az adatok feldolgozását a QGIS 3.34-es verziójával végeztük.

A vizsgált egyedek tartózkodási ideje a befogás helyén magas fokú variabilitást mutatott. Az egyedek 6–154 napot töltöttek a jelölés helyén, amiből következtethető, hogy a vizsgált populációban rövid ideig helyben maradó és hosszabb távon területet foglaló egyedek is jelen vannak. A jelölést követően két egyed mutatott területváltást, ami általánosságban magas fokú területhűségre utal. Az előző őszi időszakban megjelölt tíz egyed közül hét a következő év februárjában még külföldi területeken tartózkodott, ami a vizsgált populáció részleges vonuló jellegét támasztja alá. Ennek alapján megállapítható, hogy a populációban egyszerre vannak jelen helyben telelő és elvonuló egyedek, tehát a faj hazai állományára részleges migráció jellemző. A jelölési helyszín elhagyásának átlagos időpontjaiból következtethető, hogy a populáció nagy része körülbelül 3 hetes időintervallumban kezdi meg

a vonulást. A mozgás iránya keleti-északkeleti volt, amely szemlélteti a faj vonulási tengelyét a Kárpát-medencéből a boreális költőterületek felé. A szalonkák által használt költőterületek nagy földrajzi kiterjedést mutatnak, elsősorban Oroszország európai és nyugat-szibériai területein. A költőhelyek eloszlása alapján elmondható, hogy a Kárpát-medencéből induló madarak több ezer kilométeres távolságot tesznek meg a boreális zónáig, ahol a tajgák és vegyes lombos-fenyőerdők biztosítják számukra a megfelelő fészkelési környezetet. A jelölt erdei szalonkák telelőhelyeik és költőterületek között mért legkisebb távolság 602,7 km, míg a legnagyobb 5 588,9 km volt. Ez a magas szórás a faj populáción belüli nagy egyedi variabilitását tükrözi a migrációs stratégiák szempontjából. A madarak által bejárt útvonalak csak kis mértékben tértek el az egyenes vonaltól, az egyes egyedek esetében a megtett távolság és a légvonalban mért távolság között szignifikáns különbség nem volt kimutatható, ami a célirányos, hatékony vonulási útvonalválasztást jelentheti. A vonulás tényleges időtartama és a megtett távolság között szoros korreláció áll fenn, ami arra utal, hogy a nagyobb távolságot megtett egyedek több időt töltöttek mozgással, vagyis a migráció időigénye arányos volt a földrajzi távolsággal. A vonulás megszakítása jellemzően azoknál a madaraknál fordult elő, melyek az Urál-hegységig vagy azon is túl vonultak. Ez arra utal, hogy a hosszabb távra vonuló madarak esetében a megállóhelyek fontos szerepet játszanak az energiaraktárak pótlásában. A vonulást sikerrel befejező erdei szalonkák költőhelyei túlnyomórészt erdősült élőhelyeken helyezkedtek el, ami megerősíti az erdei szalonka élőhelypreferenciáját a zárt, nedves talajú, lombos vagy vegyes erdőtársulások iránt. A vizsgált madarak esetében a vonulási kapcsoltság gyenge volt, mivel a különböző egyedek költőterületei között nagy távolságkülönbségek álltak fenn.

Összességében elmondható, hogy a jelölt madarak tartózkodási ideje Magyarországon hosszabb volt, mint a vonulás során beiktatott megállóhelyeken töltött idő. Ennek fő oka lehet a hazai, számukra kedvezőbb mikroklíma. Dolgozatom eredménye megerősített abban, hogy a Kárpát-medence az erdei szalonkák számára kiemelten jelentős telelőterület, mely fontos szerepet játszik a faj európai populációjának fennmaradásában.